

วิวัฒนาการและอนาคตภาพของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย

บาทหลวงวิวัฒน์ แพร่สิริ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-0895-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

11 ก.พ. 2547

I 1996 3361

**EVOLUTION AND SCENARIO OF CATHOLIC EDUCATION AND THE DEVELOPMENT OF THAI
SOCIETY**

REV. FR. VIVAT PRAESIRI

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Development Education

Department of Foundations of Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic year 2000

ISBN 974-13-0895-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์   วิวัฒนาการและอนาคตภาพของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย
โดย   บาทหลวงวิวัฒน์ แพร่ศิริ
สาขาวิชา   พัฒนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุมพล พูลภัทรชีวิน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม   ภราดา ดร. ประทีป โกมลมาศ

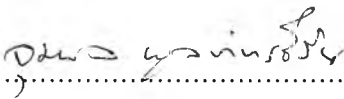

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต

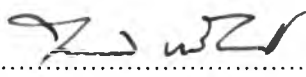

..... คณะบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์ สังกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุมพล พูลภัทรชีวิน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ภราดา ดร. ประทีป โกมลมาศ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพศาล หวังพานิช)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. อมรวิษฐ์ นาคทรพรพ)

บาทหลวง วิวัฒน์ แพร์สิริ : วิวัฒนาการและอนาคตภาพของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย (Evolution and Scenario of Catholic Education and the Development of Thai Society) อ. ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุมพล พูลภัทรชีวิน อ. ที่ปรึกษาร่วม : ภราดา ดร. ประทีป โกมลมาศ, 416 หน้า. ISBN 974-13-0895-7.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิวัฒนาการของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย 2) ศึกษาภารกิจและอนาคตภาพของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสารเชิงประวัติศาสตร์ และการวิจัยอนาคต ด้วยเทคนิค EDFR

ผลการวิจัยพบว่า

1. วิวัฒนาการของการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทย เริ่มในปี พ.ศ. 2056 สมัยอยุธยา มิชชันนารีได้จัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาแก่คนไทย หลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนเป็นแบบยุโรป ยึดปรัชญาการศึกษาและคำสอนศาสนาเป็นหลักการจัดการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมพระสงฆ์พื้นเมืองเป็นหลัก และเป็นเครื่องมืออบรมสอนศาสนาคริสต์แก่ผู้สนใจ จัดแบ่งเป็น 4 ยุคคือ ยุคก่อนการก่อตั้ง ยุคก่อตั้ง ยุครุ่งเรืองเฟื่องฟู และยุคเสื่อม สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ มิชชันนารีได้จัดการศึกษาต่อเนื่องจากสมัยอยุธยา มีพัฒนาการศึกษาในรูปแบบใหม่ เน้นบริบททางสังคมและวัฒนธรรม และการจัดการศึกษาแบบทันสมัย เพื่อสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาสังคมไทย แบ่งเป็น 5 ยุคคือ ยุคก่อนการฟื้นฟู ยุคฟื้นฟู ยุคตื่นตัว ยุคผู้หว่าน และยุคแตกหน่อ ต่อถึง สิ่งค้นพบคือ การศึกษาคาทอลิกเป็นการศึกษาที่ยึดปรัชญาการศึกษาคาทอลิกและคำสอนศาสนาเป็นหลักในการจัดการศึกษา เป็นต้นแบบการศึกษาในระบบ และมีกระบวนการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นแบบอย่างดีสำหรับการจัดการศึกษา
2. ภารกิจและอนาคตภาพของการศึกษาคาทอลิก เป็นการจัดการศึกษาที่ผสมหลักคำสอนศาสนา เน้นบูรณาการคุณธรรมในกระบวนการจัดการศึกษา บนหลักปรัชญาการศึกษาและคำสอนศาสนา ในการรับใช้สังคม ตามบริบทพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและการพัฒนาสังคมไทย

ภาควิชา สारตดศึกษา
สาขาวิชา พัฒนศึกษา
ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

3971750327 : MAJOR EDUCATION

KEY WORD: CATHOLIC EDUCATION/ THE DEVELOPMENT OF THAI SOCIETY/
PHILOSOPHY OF CATHOLIC EDUCATION/

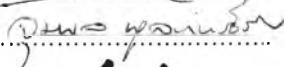

VIVAT PRAESIRI : EVOLUTION AND SCENARIO OF CATHOLIC EDUCATION AND
THE DEVELOPMENT OF THAI SOCIETY. THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR
DR. CHUMPOL POOLPATARACHEWIN, PH.D., THESIS COADVISOR : BROTHER
PRATEEP M. KOMOLMAS, PH. D., 416 PP. ISBN 974-13-0895-7

The aims of the study were 1) to look into the evolution of Catholic Education and the Development of Thai Society and 2) to study the mission and scenario of Catholic Education and the Development of Thai Society. The study was a combination of documentary and futures research; in particular, Ethnographic Delphi Futures Research.

The Research findings were as follows :

1. Catholic Education started in 1513 A.D. during the Ayudhya period. The missionary provided education and spreaded religion among Thais. The curriculum and instruction were European and based on religious philosophy. The major aim was to train local priests and to use education as a tool in teaching the religion. The evolution could be divided into four successive periods, namely, the Pre-establishment, the Establishment, the Rise, and the Fall. The educational provision was continued in Thonburi and Ratanakosin periods; however, the new approach focusing on social and cultural context was adapted. The modern educational system that promoted the educational reform and the development of Thai Society was divided into five periods, i.e. the Pre-restoration, the Restoration, the Resurrection, the "Sower" and the Blossoming. It was found that Catholic Education was based on Catholic philosophy and its teaching. It was exemplary, integrating nicely moral and virtue, and suitable to be copied as an example for formal educational provision.

2. The mission and Scenario of Catholic Education will continue to be a kind education that combines with religion teachings, emphasizing an integration of morals into provision of education.

Department	FOUNDATIONS OF EDUCATION	Student's signature	
Field of study	DEVELOPMENT EDUCATION	Advisor's signature	
Academic year	2000	Co-advisor's signature	

กิตติกรรมประกาศ

“ผู้หว่าน” เปรียบเสมือนนามแห่งการสร้างสรรค์ งานวิจัยนี้เป็นอีกหนึ่งเมล็ดพันธุ์ที่ได้เพาะหว่านขึ้นในใจของผู้วิจัย แต่การเติบโตและเจริญงอกงามของงานวิจัยครั้งนี้เป็นพลังชีวิตที่ผู้มีพระคุณมากมายหลายท่าน คือพระคุณของพ่อแม่ พี่น้อง และบรรพบุรุษ ครูอาจารย์ พระสังฆราชและพระสงฆ์แห่งอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ คณะภคินีพระหฤทัยของพระเยซูเจ้าแห่งกรุงเทพฯ คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร คณะภราดาเซนต์คาเบรียล คณะภคินีอูร์สุลิน คณะนักบวชชายหญิงและพี่น้องคริสตชน ที่เป็นกำลังใจ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่ออาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุมพล พูลภัทรชีวิน ภราดา ดร. ประทีป โกมลมาศ ที่ชี้แนะแนวทางและให้โอกาสเสมอในการศึกษาวิจัยจนสำเร็จ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์ สัจกุล ที่กรุณาต่อศิษย์และจุดประกายวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ไพศาล หวังพานิช ที่กรุณาและชี้ทางสว่างด้านการจัดการศึกษาเสมอมา อาจารย์ ดร. อมรวิเศษ นาคทรพรพ ที่เป็นแบบอย่างครูและนักวิจัยที่ลึกในแผ่นดิน

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ผู้สอน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงษ์สิทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทิพวรรณ เลพะวงนิช และคณาจารย์ทุกท่านที่ส่งเสริมพลังความคิดให้แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณพระคาร์ดินัล มีชัย กิจบุญชู และผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลทุกท่าน อาทิสถาจารย์ ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน ดร. รุ่ง แก้วแดง ดร. วัลลภ สุวรรณดี ดร. เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่ ดร. สิริพร บุญญานันต์ บาทหลวงบรูโน อาเรินส์ บาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์ บาทหลวงศักดิ์ชัย ทรัพย์อ้อมประโมย เซอร์วิภาดา สันฐิติ ภราดาวิศิษฐ์ ศรีวิชัยรัตน์ อาจารย์ชัยณรงค์ มณฑิยวิเชียรฉาย อาจารย์สุมิตรา พงศธร ดร. วรรณาท รักสกุลไทย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัชรีย์ ผลโยธิน และผู้ช่วยวิจัย เซอร์สุธิดา ว่องวิทย์ ดร. สมลักษณ์ สุขเมธ ภราดาคมกฤษ อานามนารถ นางสาวจุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์ รวมทั้งเพื่อนพัฒนศึกษาทุกท่าน และคณะทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นางสาววิรัตน์ แพร์สิริ

ที่สุด ขอกราบขอบพระคุณพระเป็นเจ้า พระแม่มาเรียและพระศาสนจักรที่ได้ให้โอกาสศึกษาค้นคว้าตลอดมา เพื่อให้งานครั้งนี้เป็นประจักษ์พยานของพระองค์

บาทหลวงวิวัฒน์ แพร์สิริ

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ญ

บทที่

1. บทนำ.....	1
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
- ขอบเขตของการวิจัย.....	6
- ข้อตกลงเบื้องต้น.....	7
- ข้อจำกัดของการวิจัย.....	7
- คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2. วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง.....	9
- แนวคิดและทฤษฎีของการศึกษาคาทอลิก.....	9
- แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา.....	54
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	78
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	101
- การวิจัยเอกสาร.....	101
- การวิจัยอนาคตแบบ EDFR	103

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. วิวัฒนาการของการศึกษาคาทอลิกในสมัยอยุธยา (พ.ศ.2056-2310)	112
- บริบททางประวัติศาสตร์.....	112
- ประวัติศาสตร์หน้าแรกของการศึกษาคาทอลิกในสังคมไทย.....	143
- สรุปท้ายบท.....	163
5. วิวัฒนาการของการศึกษาคาทอลิกในสมัยกรุงธนบุรีถึงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2311-2539)....	171
- การเปิดหน้าประวัติศาสตร์ใหม่ของการศึกษาคาทอลิกในสังคมไทย.....	171
- บทเรียนทางประวัติศาสตร์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยในอนาคต.....	221
6. การศึกษาคาทอลิกบนรอยเชื่อมต่อจากอดีต ปัจจุบัน สู่อนาคต.....	225
- การศึกษาคาทอลิกในปัจจุบัน.....	225
- บทวิเคราะห์สถานการณ์สังคมไทยเกี่ยวกับการศึกษาและข้อมูลพื้นฐาน.....	243
- บทบททวนและประเมินสถานภาพการศึกษาคาทอลิกเพื่อการก้าวไปในอนาคต....	246
7. อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย.....	254
- ผลการวิเคราะห์อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย.....	254
- อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกบนเส้นทางแห่งพัฒนาสังคมไทย.....	306
8. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	315
- สรุปผลการวิจัย.....	315
- อภิปรายผล.....	320
- ข้อเสนอแนะ.....	333
รายการอ้างอิง.....	338
ภาคผนวก.....	357
ประวัติผู้เขียน.....	405

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
1. ภาพรวม (Holistic approach) ของกระแสความคิดทางปรัชญาเชิงระบบ.....	11
2. รูปแบบความสัมพันธ์ครู-นักเรียนแบบเฮสุอิต.....	38
3. รูปแบบการสอนแบบเฮสุอิต.....	40
4. ภาพของกระบวนการสอนแบบเฮสุอิต.....	48
5. ภาพต้นไม้วัดนธรรม.....	73
6. บริบทของสังคมไทย.....	164
7. ระบบการจัดการศึกษาคาทอลิก.....	167
8. ที่ตั้งสถานศึกษาเปรียบเทียบเขตชุมชนกับระดับความเจริญ.....	231
9. ระบบการจัดการศึกษาคาทอลิกและสภาพแวดล้อม.....	266
10. กลุ่มโรงเรียนคาทอลิกและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม.....	330
11. ที่ตั้งสถานศึกษา ในเขตพื้นที่/ชุมชน.....	331

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1. เปรียบเทียบระบบโรงเรียนและระบบการเรียนรู้ของชุมชน.....	76
2. การจัดการศึกษาของมิชชันนารีสมัยอยุธยาปีค.ศ.1718.....	148
3. เวลาเรียนของ The Regulae Seminaristarum Saneti Josephi.....	151
4. สถิตินักเรียน นักศึกษาและสามเณรของสามเณราลัย และวิทยาลัยการศึกษา General College.....	176
5. สรุปจำนวนโรงเรียน จำแนกตามกลุ่มดำเนินการ.....	219
6. สรุปจำนวนมิชชันนารีที่เข้ามาทำงานเผยแผ่ศาสนาในประเทศไทย ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน.....	223
7. สถิติสถาบันการศึกษาคาทอลิกปีการศึกษา 2543.....	228
8. สถิติจำนวนโรงเรียนคาทอลิกและครูปีการศึกษาพ.ศ.2543.....	230
9. สถิติประชากรคริสตชนและองค์กรคาทอลิกปีค.ศ.2000/พ.ศ.2543.....	236
10. จำแนกประสิทธิภาพทางการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลรอบที่ 1.....	257
11. จำแนกประสิทธิภาพทางการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลรอบที่ 2.....	257
12. จำนวนและระยะเวลาการสัมภาษณ์.....	258
13. จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำแนกตามวิธีการ.....	258
14. อนาคตภาพของสังคมที่พึงประสงค์.....	267
15. อนาคตภาพของสังคมที่พึงประสงค์ระดับปานกลาง.....	269
16. อนาคตภาพของสังคมที่ไม่พึงประสงค์.....	269
17. คุณลักษณะการศึกษาคาทอลิกที่พึงประสงค์สูงสุดและเป็นไปได้มากที่สุด.....	271
18. คุณลักษณะการศึกษาคาทอลิกที่พึงประสงค์สูงสุดและเป็นไปได้มาก.....	272
19. อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกด้านปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา.....	274
20. อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกในด้านการจัดการศึกษา บรรยายาศ และการมีส่วนร่วม..	274
21. อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกในด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้.....	275
22. อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกในด้านระบบและกระบวนการผลิตบุคลากร.....	276
23. อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกในด้านทรัพยากร การลงทุน และเทคโนโลยี.....	277
24. อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกในด้านผลผลิตทางการศึกษา.....	278
25. อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกที่พึงประสงค์ระดับปานกลาง.....	279
26. อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกที่ไม่พึงประสงค์แต่ต้องติดตาม.....	280

สารบัญตาราง (ต่อ)

บทที่	หน้า
27.อนาคตภาพการศึกษาคาทอลิกที่พึงประสงค์แต่ต้องติดตาม.....	280
28.ความไม่สอดคล้องของแนวโน้มกับแนวทางจัดการศึกษา.....	281